

POLIISI

POLIISIAMMATTIKORKEAKOULU
Polisyrkeshögskolan
Police University College

Kokemuksia lapsiin kohdistuvan väkivallan tutkimisesta

Tenk syysseminaari 11.11.2014

Alaikäisiin kohdistuvan tutkimuksen etiikka

Erikoistutkija Noora Ellonen

Poliisiammattikorkeakoulu

Kokemukset perustuvat

- **Lapsiuhritutkimus 2008**
 - kyselytutkimus 6. ja 9. luokkalaisille väkivaltaan ja hyväksikäyttöön liittyvistä kokemuksista.
 - Vastaajia 13 459
 - Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola (2008): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja.
- **Lapsiuhritutkimus 2013**
 - kyselytutkimus 6. ja 9. luokkalaisille väkivaltaan ja hyväksikäyttöön liittyvistä kokemuksista.
 - Vastaajia 11 364
 - Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola (2014): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja.

Tutkimuseettisiä kysymyksiä

- Kyselyihin osallistuivat 6. ja 9. luokkalaiset: *Voidaanko 12-vuotiailta kysyä väkivaltaan ja seksiin liittyviä kysymyksiä?*
- Tutkimukset toteutettiin ilman vanhempien lupaa: *Voidaanko tutkimus tehdä ilman vanhempien lupaa? Onko 12-vuotias riittävän vanha/kypsä tekemään päätöksen osallistumisestaan?*
- Lapset raportoivat tutkimuksessa rankkojakin kokemuksia: *Miten varmistutaan, ettei tutkimuksesta jää lapselle ahdistava olo?*

Voidaanko lapsilta kysyä väkivaltaan ja seksiin liittyviä kysymyksiä?

- Yleisesti ajatellaan, että tutkimus on eettisesti kestävä, jos se tuottaa osallistujalle joukolle enemmän etuja kuin haittoja.
- Edut ja haitat usein vaikeasti määriteltävissä sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa.
- Kohtuullinen kielteinenkin vaikutus on hyväksyttävissä, jos osallistuminen perustuu osallistujan vapaaseen tahtoon.
- Usein ajatellaan, että jos on väkivaltakokemuksia, niihin liittyvään tutkimukseen vastaaminen on ahdistavaa.
- Varsin vähän empiiristä tietoa osallistumisen vaikutuksista yksilöön → mihin tietoon eettinen ennakoarviointi perustuu?
- Uhritutkimusten toteutuksessa:
 - Tietävätkö 12-vuotiaat näistä asioista?
 - Aiheuttaako niistä kertominen liikaa ahdistusta/kysymyksiä?

Voidaanko tutkimus tehdä ilman vanhempien lupaa? Onko 12-vuotias riittävän vanha/kypsä tekemään päätöksen osallistumisestaan?

- Tutkimukseen osallistujan lupa riittää, mikäli osallistuja on kykenevä päättämään asiasta.
- *LOS: "Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti."*
- Vuoden 2008 tutkimuksen ohjausryhmän arvion mukaan on.
- Lapsiasiavaltuutetun mukaan on.
- Vuonna 2008 nykyisiä Tenk: n ohjeistusta ei vielä ollut, mutta asia sai kannatusta myös siellä.
- Kokemukset pilotoinnista

Miten varmistetaan, ettei tutkimuksesta jää lapselle ahdistava olo?

- Onko 12-vuotias kyvykäs arvioimaan vastaamisen vaikutusta häneen? Onko aikuinen?
- Lapsille erityisen tärkeä tarjota kanavia kysymysten esittämiseen tai ahdistuksen purkamiseen.
- Lopputehtävä, nettisivut, koulun terveydenhuolto, opettajat.
- Tukena tanskalaisten kokemus.
- Analysoidaan lasten kokemukset.

Vastaanotto vuonna 2008

- **LAPSET**
- Lasten kokemukset vastaamisesta.
- Lapsilta yhteydenottoja tutkijalle ei tullut (vrt. tanskalaiset).
- Ei tietoa, paljonko yhteydenottoja esim. terveydenhoitajille tai paljonko lapset keskusteli vanhempien kanssa.
- **VANHEMMAT**
- 30 yhteydenottoa: ei hyväksytty aiheita tai sitä, ettei vanhemmilta kysytä lupaa.
- **MUUT**
- 10 koulua ei osallistunut, koska ei kysytty vanhempien lupaa.
- 2 kunnan koulut eivät osallistuneet aiheen takia.
- Väestöliitto teki kirjelmän, jonka mukaan eivät hyväksyneet toimintaamme.
- **MEDIA**

Vastaanotto vuonna 2013

- **LAPSET:**
- Ei yhteydenottoja tutkijalle
- **VANHEMMAT:**
- 3 yhteydenottoa: 2 aiheen takia ja 1 vanhempien luvan takia.
- **MEDIA:**
- Mediaa tutkimuksen toteutus ei kiinnostanut enää.
- **KOULUT:**
- Lupaprosessit monimutkaistuneet: kunnalliset säännöt ja yhä useampi edellytti vanhempien lupaa.
- Into osallistua vähentynyt: liikaa tutkimuksia
- Yksittäiset rehtorit kyseenalaistivat sitä, ettei kysytä lupaa: pelkona vihaiset vanhemmat.

Lasten kokemukset vastaamisesta

- Vastaajan arviot omista tuntemuksista vastaamisesta ovat tärkeää empiiristä tietoa haitat/hyödyt tutkimuseettiseen keskusteluun.
- Antavatko ne tukea tyypilliseen käsitykseen siitä, että osallistumisen ahdistavuus kytkeytyy väkivaltakokemusten olemassa oloon?
- Usein kysytään strukturoiduilla kysymyksillä.
- Lapsiuhritutkimuksissa kysyttiin, "*miltä tuntui vastata kyselyn kysymyksiin*".
- Vuonna 2008 vastauksia saatiin 11 377
- Vuonna 2013 vastauksia saatiin 7 795

Vastaajien tuntemukset

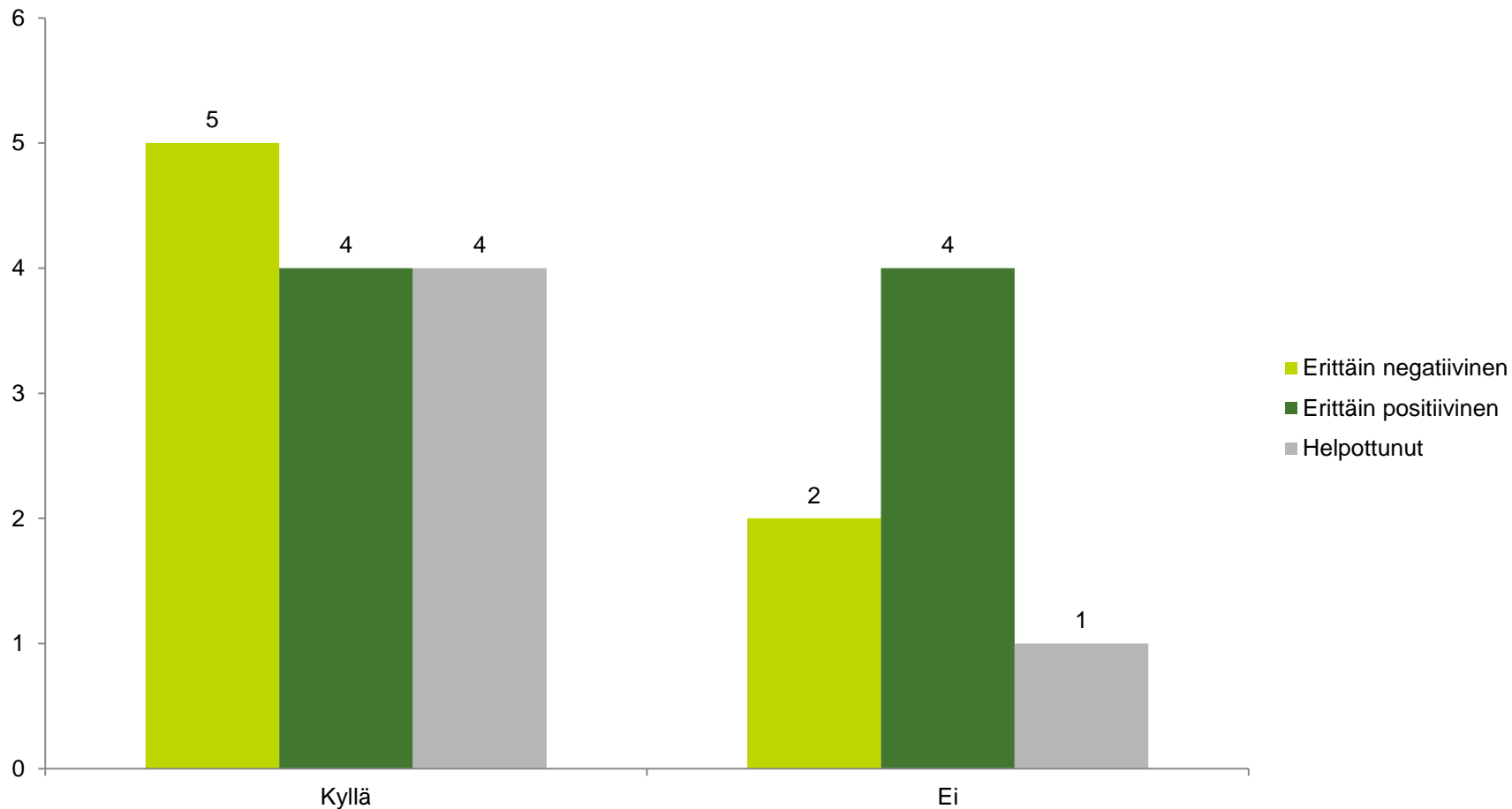
- **Erittäin negatiivinen:** Paha, ahdistava, inhottava, pelottava, masentava
- **Negatiivinen ja hämmentävä:** Outo, tyhmä, hölmö, kiusallinen, ärsyttävä yms.
- **Pitkästynyt ja välinpitämätön:** Pitkästyttävä, turha, tylsä
- **Neutraali ja positiivinen:** Normaali, ok, helppo, hyvä, hyödyllinen
- **Erittäin positiivinen:** Hauska, kiva, mielenkiintoinen
- **Helpottunut:** Helpottavaa, vapauttavaa, sai sanoa asioita julki
- **Pohtiva:** Laittoi miettimään, valaiseva, selventävä
- **En osaa sanoa**
- **Muut kommentit**

Tunteuksien jakaantuminen

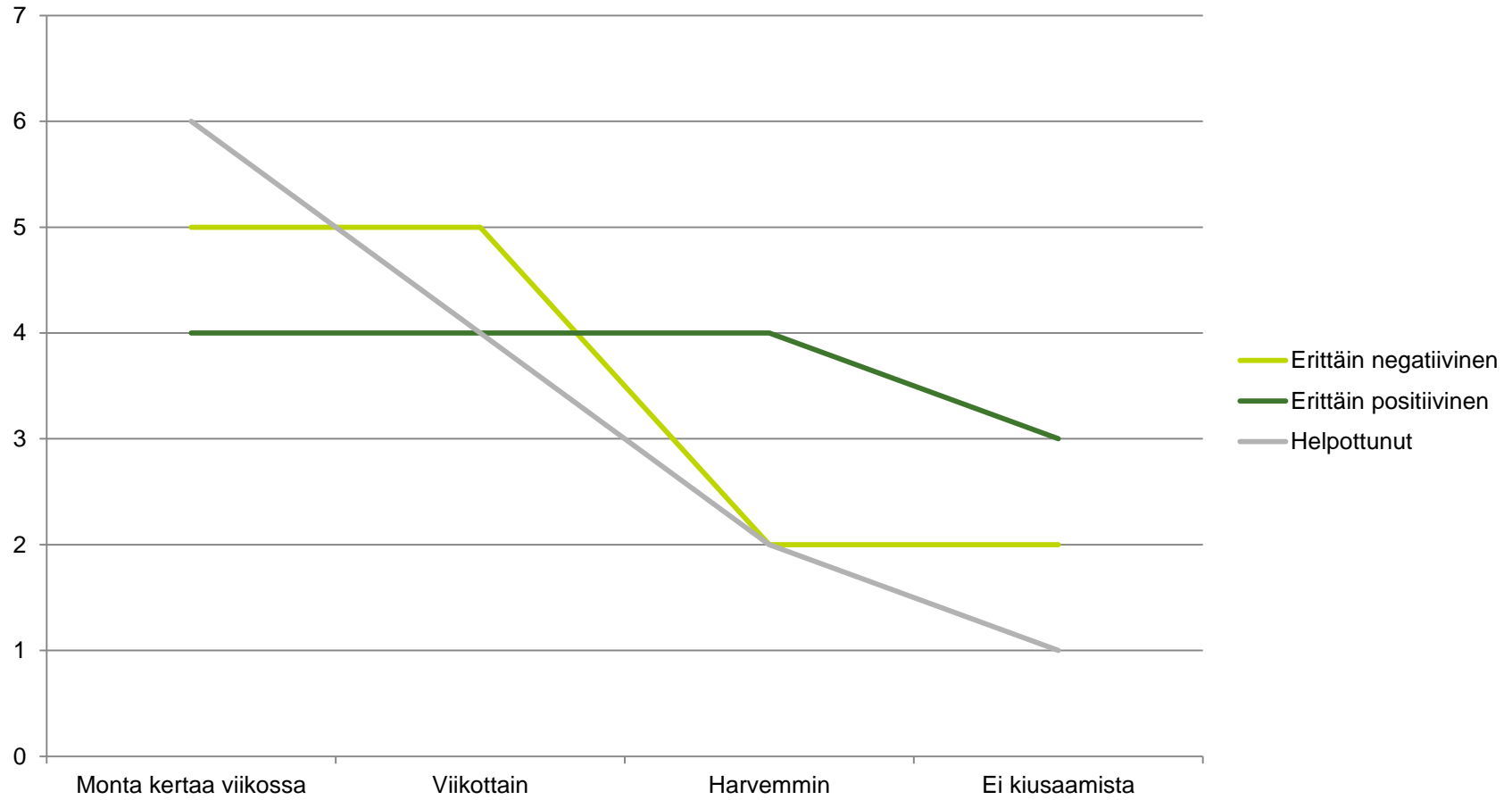
	Tytöt		Pojat		6. lk		9 lk.	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
	Voimakkaasti negatiivinen	3	2	1	1	2	1	2
Negatiivinen ja hämmentävä	25	18	22	19	26	19	20	18
Välinpitämätön tai pitkästynyt	9	13	14	16	10	12	15	17
Neutraali tai positiivinen	51	52	48	45	47	50	53	47
Hyvin positiivinen	2	3	5	5	4	4	3	4
Helpottunut	2	1	1	1	2	1	1	1
Pohtiva	1	<1	<1	<1	1	<1	1	1
En tiedä	5	8	6	8	8	10	3	4
Muut kommentit	2	3	2	5	2	2	3	5
N	5790	4038	5568	3787	6596	4745	4781	3107

Tunteukset suhteessa kokemuksiin vanhempien tekemästä vakavasta väkivallasta

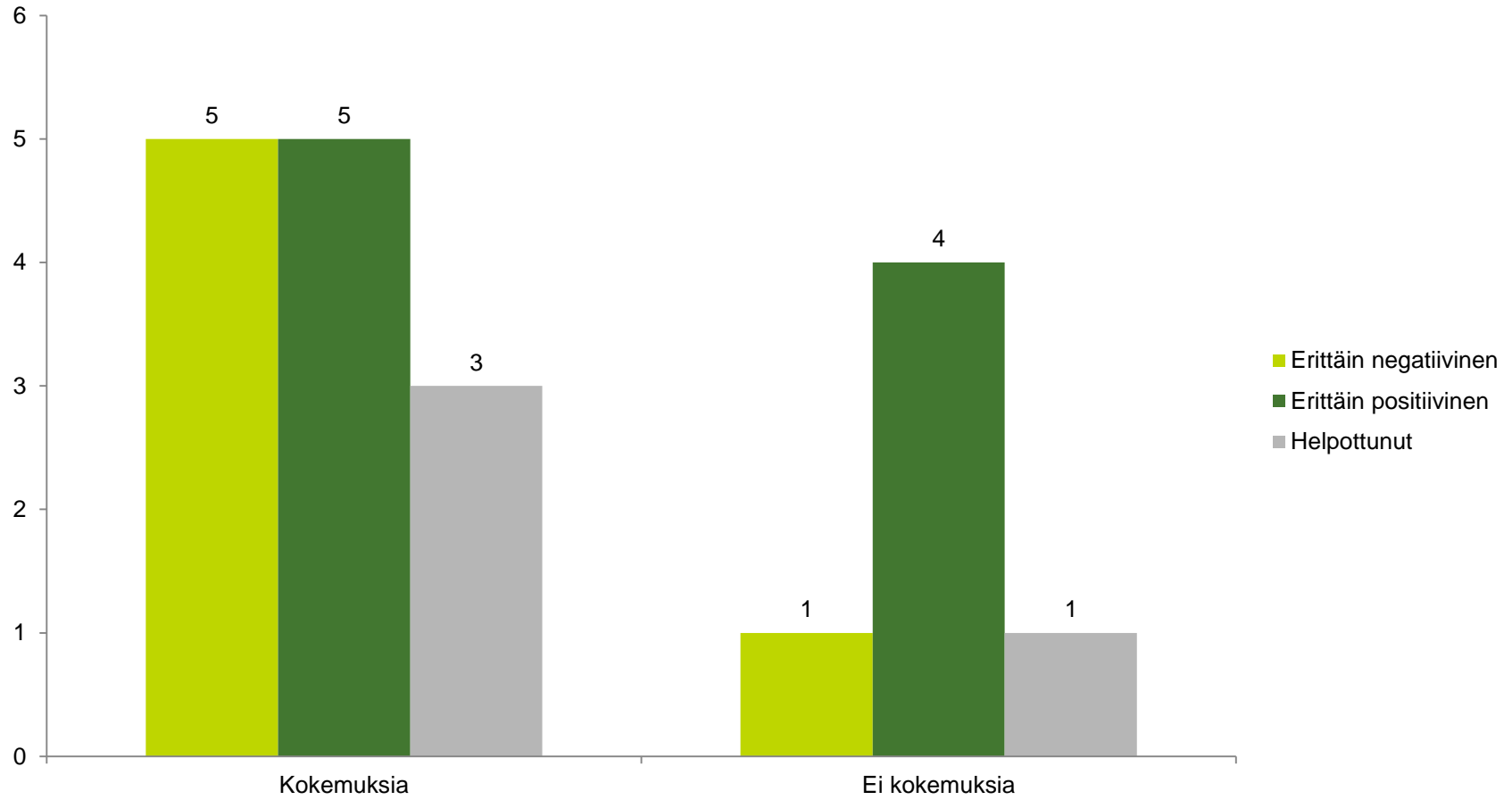
(2008)

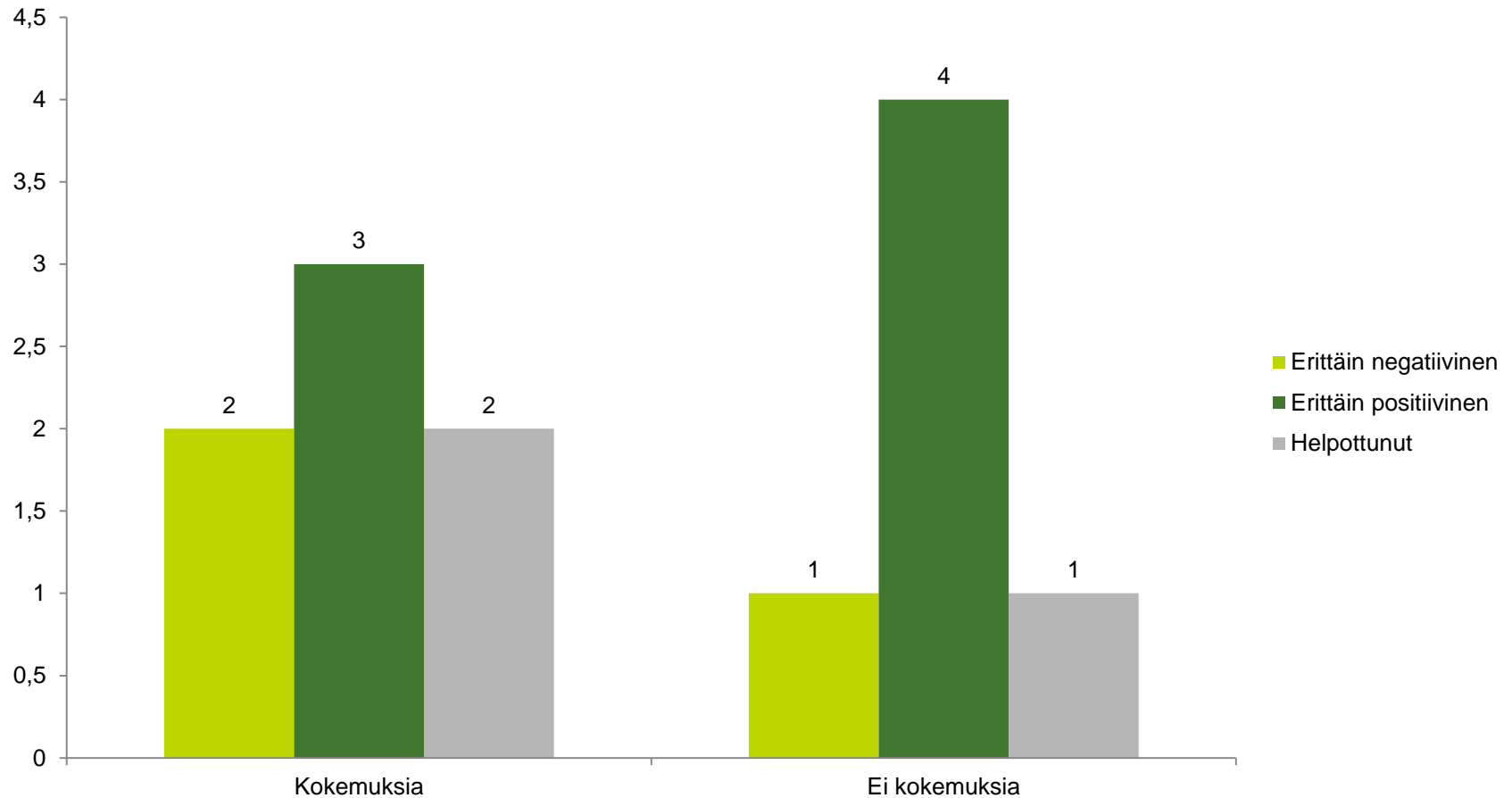
Tunteet suhteessa kokemuksiin koulukiusaamisesta

Tuntemukset suhteessa kokemuksiin seksuaalisesta hyväksikäytöstä aikuisen taholta (2013)

Tuntemukset suhteessa kokemuksiin seksuaalisesta hyväksikäytöstä online (2013)

Yhteenvetoa kokemuksista

- Pieni osa vastaajista raportoi erittäin negatiivisia tunteuksia.
- Selkeästi yli puolet koki vastaamisen positiivisena ja osa jopa auttavana/helpottavana.
- Eniten ääripään tunteuksia raportoivat ne, joilla oli väkivalta- tai hyväksikäyttökokemuksia. Ääripään kokemukset kuitenkin esiintyivät yhtä aikaa: vastaaminen oli sekä negatiivista että helpottavaa.
- Tämä on havaittavissa erityisesti väkivaltakokemusten kohdalla.
- Erittäin negatiivisesti vastaamisen kokeneista suuri osa raportoi merkittäviä tunne-elämän ongelmia (SDQ). Johtuiko negatiivinen tuntemus vastaamisesta väkivaltaan liittyen, osallistumisesta ylipäätään vai muista ongelmista?
- Kokemukset helpottavuudesta ovat erittäin merkityksellisiä.
- Merkittävää on myös se, että vuonna 2008 vastaajista 85 % ja 2013 vastaajista 68% halusi raportoida tunteuksiaan pitkän kyselyn päätteeksi.

Lopuksi

- Kokemukset lapsiuhritutkimuksista kannustaa kysymään lapsilta aroistakin aiheista.
- Valmistelutyö vaativaa tutkimuseettisistä näkökulmasta.
- Saavutettu tieto on ollut äärimmäisen tärkeää ja hyödynnettyä: positiiviset vaikutukset kohdejoukolle.
- Aiheen hyväksymisessä ollaan menty eteenpäin 2008 ja 2013 välisenä aikana.
- Kysymisen ja osallistumisen oikeutuksen rinnalle on noussut myös uusia tutkimuseettisiä kysymyksiä: tutkijan vastuu väkivaltaan puuttumiseen.
- Tutkimuseettisten kysymysten rinnalla esiin on nousemassa uusia haasteita tutkimuksen teolle: koulujen innokkuus osallistua laskee huolestuttavaa vauhtia.
- Vanhempien lupa-asiasta kynnys: tutkimuseettisistä vai muista syistä?

Lähteet

- Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Ellonen, Noora & Pösö, Tarja (2010): Children's Experiences of Completing a Computer-Based Violence Survey: Ethical Implications. *Children & Society* 25 (6): 470-481.
- Ellonen, Noora & Pösö, Tarja (2010): Lapset arvioimassa tutkimuksen etiikka - esimerkkinä lapsiuhritutkimus. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti Kaisa (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 192–209.
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Fagerlund, Monica & Ellonen, Noora: Children's experiences of completing a computer-based violence survey: Finnish child victim survey revisited, käsikirjoitus.

Kiitos!
noora.ellonen@poliisi.fi